

Élőhelyvédelmi füzetek 1.

A Pécselyi-medence társága

Láprétek, gyepek, fás legelők védelme
a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén

Futó János – Mesterházy Attila

A Pécselyi-medence térsege

Láprétek, gyepek, fás legelők védelme
a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén

Fotó:

Futó János
Korbély Barnabás
Mesterházy Attila
Mészáros András
Vers József

Kiadványterv: Lapilli Bt.

© Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság
Felelős kiadó: Puskás Zoltán igazgató

Csopak

2013

Prospektus Nyomda, Veszprém

ISBN 978-963-88693-3-3

BEVEZETÉS

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság (BfNPI) által 2013–14 folyamán megvalósított KEOP pályázati feladatok közül a Pécselyi-medence tájegység területén zajlott a legtöbb természetvédelmi célú beavatkozás. A terület változatosságából és mozaikosságából következően mintegy tucatnyi helyszínen végeztek láprét helyreállítást, tájidegen fafaj eltávolítást, cserjeirtásos gyeprekonstrukciót (1) és legelőerdő ritkítást. E sokoldalú tevékenység és a különféle élőhelyek nagy száma, továbbá füzetünk korlátozott terjedelme csak néhány érdekesebb helyszín bemutatását teszi lehetővé a későbbi fejezetekben.

A Balaton-felvidék e jellegzetes kistáján erősen érvényesülnek az évezredek em-

gában nem mindig elégséges, mert az emberi káros hatásokon kívül jó néhány természetes módon bekövetkező környezeti változás is veszélyezteti a földtani-vízrajzi állapotokat, illetve a növényeket és az állatvilágot.

Az évszázadok során éppen a helyi természeti viszonyokhoz alkalmazkodó gazdálkodás hozott létre olyan különleges élőhelyeket és társulásokat, amelyek e hagyományos tevékenységek megszűnése miatt fokozatosan eltűnnének, ha nem alkalmaznánk az aktív, helyreállító természetvédelmi szemléletet. Mindezen természetvédelmi célú „területkezelések” megvalósítását a jelentős összegű Európai Unió támogatás elnyerése és a BfNPI önjelölt végrehajtott munkála-

tok tették lehetővé. Néhány év alatt látványos, kedvező irányú változások mennek végbe a beavatkozási helyszínek természeti állapotában, segítve a kipusztulástól fenyegetett, ritka és értékes növények, állatok fennmaradását, továbbélését.

Hat ilyen helyszínről szóló élőhelyvédelmi füzetesorozatunkkal igyekszünk bemutat-

ni a Dunántúl középső részének talán kevésbé közismert térségeit és az ottani természeti értékeket. E képekkel gazdagon illusztrált leírásokon kívül tanósvények táblái is segítik a tájékozódást és a terepi ismeretszerzést.

KÖZETMINŐSÉG ÉS DOMBORZAT

A Balatoni-Riviérán utazó kiránduló a tó mentén végighúzó lankás lejtők vonulatát és fölöttük erdős hegyek láncolatát látja. Ha azonban kissé beljebb autózik vagy kerékpározik a Balaton-felvidéken – mondjuk Balatonszőlőstől Dörgicséig – meglepődve tapasztalja, hogy mennyire más világba került. Mint egy óriás hullámvasúton; kisebb-nagyobb bukkanók,

dombok és hegynyergék mögött mindig újabb és újabb térszíni teknők, zárt medencék következnek. Főleg a névadó központi településen, Pécselyen érzi úgy az ember, mintha egy jókora katlan alján állna. Valójában egy-egy gyors folyású *séd* (3) átréselte mindegyik medence déli peremét, de e szurdokvölgyekről majd később szólnunk...

A domborzati változatosság magyarázata a geológiai felépítésben rejlik. A triász időszak Tethys-tengerében – attól függően, hogy milyenek voltak az éghajlati és a mélységviszonyok – különféle karbonátos üledékek rakódtak le. Sekély vízben mészszipap képződött, de nagyon száraz klíma esetén ez vegyileg *dolomittá* alakult. Ha a szárazföldről némi agyag sod-

ródott be és hozzákeveredett a mészszipaphoz, az idővel összetömörödő és megkeményedő kőzet *márga* lett. Néha egy kis kova is kicsapódott a tengeraljzaton – ilyenkor *tűzkőgumós mészkő* (4) jött létre.

E változatos kőzetfészeségek mozaikos elrendeződésben alkotják térségünk alapzatát. A földtani térképek tarkasága

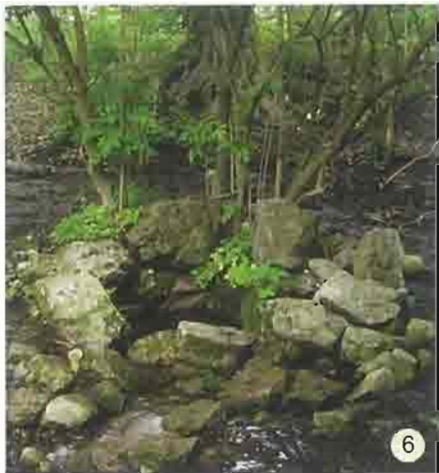
viszattükröződik a domborzaton is. A felszín pusztulása lassabban megy végbe ott, ahol ellenállóbb *mészkő* (5) vagy dolomit települ, míg az agyagtartalma miatt könnyen málló márga gyorsabban fogyatkozik. Évmilliók alatt ily módon a márgás területrészek medencékké formálódtak, a mészkő- és dolomittömegek pedig hegyként vagy kisebb halmokként maradtak vissza. Északon egész fennsíkot is képeznek, melynek pereméről aláteltekintve a domborzat kiválóan mutatja a kőzetfajták sokszínűségét.

Műkedvelő geológusból váltunk most át amatőr hidrológusba.

VIZEK VÁLTOZATOSSÁGA

Ennyi karbonátos kőzet láttán azt gondolhatnánk, hogy e tájon nem sok vízre akadunk. A jól karsztosodó mészkő és a dolomit valóban könnyen elnyeli a ráhulló csapadékvizet. A repedések

mentén beszivárgó eső vagy hólé e kőzettömegek belsejének – összességében hatalmas térfogatot képviselő, mégis rendkívül szűk – részrendszerében tiszta karsztvízként tárolódik. A hegyek lába felé lassan áramolva karsztforrásokként lép újra felszínre, és a gyors folyású sédekét táplálva szalad a Balaton

irányába. Területünk legnagyobb és leghíresebb ilyen forrása a *Zádor-kút* Pécsely fölött. Eldugott fekvése miatt alig ismert, de mégis nagyon hangulatos a balatonszőlősi *Lázár-kút* (6), ahol az egyik természetvédelmi helyreállító beavatkozás is történt.

Az agyagtartalma miatt vízzáró márga viszont nem tudja elnyelni a csapadékot, ezért az ilyen kőzetű térszínekről leöblítődik a víz, komoly eróziót okozva a szántó- és a szőlőterületeken. Az egyenlőtlen mállás következtében a márgás részeken kisebb-nagyobb lefo-

lyástalan mélyedések alakultak ki, melyekben összegyűlnek a vizek (7). Mivel a Balaton-felvidék éghajlata viszonylag száraz, a kevés csapadékból állandó

vízű tavacsok nem tudnak kialakulni, csak időszakos vízállások, amelyekből nyár végére általában elfogy a víz. A tájban és a legfelső üledékrétegekben viszont tárolódik annyi nedvesség, hogy az ilyen vízenyős területek növényzete hosszú távon is fenn tud maradni. E képződmények nagyon jellemzőek a Pécselyi-medencére; többek között a Diós-rét, a vászolyi Nyelő vagy a Kaszavölgy felső része (8) említhető.

A kisebb hozamú karsztforrásokból származó vagy a rossz lefolyású terepteknők peremén időszakosan túlcorduló vizek kis vízereket éltetnek, de ezek általában elszivárognak útközben. Vizes élőhelyként ugyanakkor rendkívül nagy a természetvédelmi szerepük. Ide sorolható a Nyerges-hegy ÉNy-i végének vízfakadási helye, továbbá a medence központi forrása, a *Fűz-kút*.

A karsztforrások tömény meszes vizéből sok helyen *forrásmészkő* (9) csapódik ki, különféle látványos formákat ké-

pezve a patakok medrében. A kis mésztufagátak felületét az árnyékosabb részeken vastag, bársonyos moharéteg vonja be (11). A csendes csordogáló mini vízesések kora tavasszal igazán hangulatossá varázsolják az eldugott völgyaljakat.

Területünkről három nagyobb vízfolyás indul a Balaton felé; az *Örvényesi-* (10), az *Aszófői-* és a *Szőlősi-séd*. A gyors folyású patakok a márgás medence déli szegélyének ellenállóbb mészkő- és dolomithegyein szűk szurdokokkal réselik át magukat. E látványos völgybevágódások alja nehezen járható, emberi használatukkal többnyire felhagytak. Emiatt az utóbbi évtizedekben teret hódított a cserjés, tüskés-bozótos növényzet, amit most a természetvédelmi kezelés során irtással, szárzúzással, gyéritéssel szorítanak vissza, hogy helyreálljon a korábbi gyepes-ligetes állapot. Ilyen típusú terület a Szakadék-völgy Körtvélyes alatti szakasza.

KARSZTSZURDOK ÉS KARRMEZŐ

Dörgicse ÉK-i szomszédságában is egy sziklás szurdok véste be magát a Kő-hegy oldalába. Ennek vízfolyása ma már csak igen ritkán, évente alig egy-két alkalommal működik, de a pleisztocén

kor csapadékos időszakában a lezúduló víz méretes völgyet alakított ki magának. A Kű-völgy látványának nagysze-

rűségét csak fokozza keleti oldalának ötven méter hosszú és tíz méter magas sziklafala (12). A kiválóan rétegzett *Füredi Mésző* padjai vízszintes bordáként tárják fel a környék e nevezetes építőkövét.

A hajdani karsztos oldódás folyamatát közel tucatnyi kis maradványbarlang és néhány kőtorony jelzi a mindössze pár száz méter hosszúságú völgyben. Ugyancsak a mésző kitűnő karsztosodásának eredménye a völgy keleti szélé fölött húzódó *karrmező* (13), mely a maga nemében a Bakony–Balaton Geopark legnagyobb és legszebb képződménye. A gyengén megdőlt mésző réteglapjai itt párhuzamosak a felszín lejtésével, ezért egy közel hektárnyi területen milliányi lyukacsát és apró,

kanyargó csövet oldottak a fagyökerek a kő felületébe (14). A karrformák egy másik típusát mutatja a kőzet repedései

14

15

mentén kioldódott tenyérnyi rések és néha a félméternyi mélységet is elérő hasadékok kesze-kusza hálózata. A karrmezőt az utóbbi évtizedben ellepő sűrű bokrost itt is cserjeirtással szorították vissza. Hasonló természetvédelmi beavatkozás történt az innét északra fekvő felhagyott bánya környékén, ahol a korábbi gyep helyreállítása a cél.

A karrmezőkön szinte csak nyomokban található vékony talajréteg, így azok nagyon szélsőséges termőhelyek. A hegytetőkön jellemző cseres-tölgyesek itt már letörpültek, helyükön molyhos tölgyes vagy virágos kőrises bokorerdők jöttek létre. A sziklakibukkanásokon főleg mohák és zuzmók élnek, de ahol a váztalajok kialakulnak, ott már magasabb rendű növényekből álló vegetáció fejlődik ki. Ezekben a helyeken dominánsak a csenkeszek, de tömeges lehet a *lappangó sás* is.

A bokorerdők tisztásain találkozhatunk a „tollas” árvalányhajakkal, melyek közül a területen a *pusztai árvalányhaj* gyakoribb, míg a *délvidéki árvalányhaj*-nak csak kevés előfordulása ismert. Mindkét faj hazánkban természetvédelmi oltalom alatt áll. A sziklás részekeken gyakran feltűnik a *nagyzezerjófű* is. E fajra különösen igaz az a mondás hogy „mindent a szemnek, semmit a kéznek”. Amellett, hogy védett növényről van szó, a szárán lévő mirigyszőrei érintésre a bőrön égető fájdalommal járó kiütéseket okoznak. A bokorerdő cserjeszintjében gyakran tömeges a *cserszömörce* (15), mely lombjával a Balaton-felvidéki tájat ősszel narancsvörös színűre festi (16). Említést érdemel egy másik cserje is, a *pukkanó dudafűt*. Sárga, fűrtös virágzatával és felfújt hüvelyeivel figyelemreméltó jelenség, tápnövénye a *magyar óriás-boglárkalepkének*. E faj csak

16

nevében „magyar”, mivel az Ibériai-félszigettől a Balkánig számos területen előfordul, bár mindenütt szórványos vagy ritka. Óriásnak viszont joggal nevezhető, hiszen a mintegy 4 cm-es

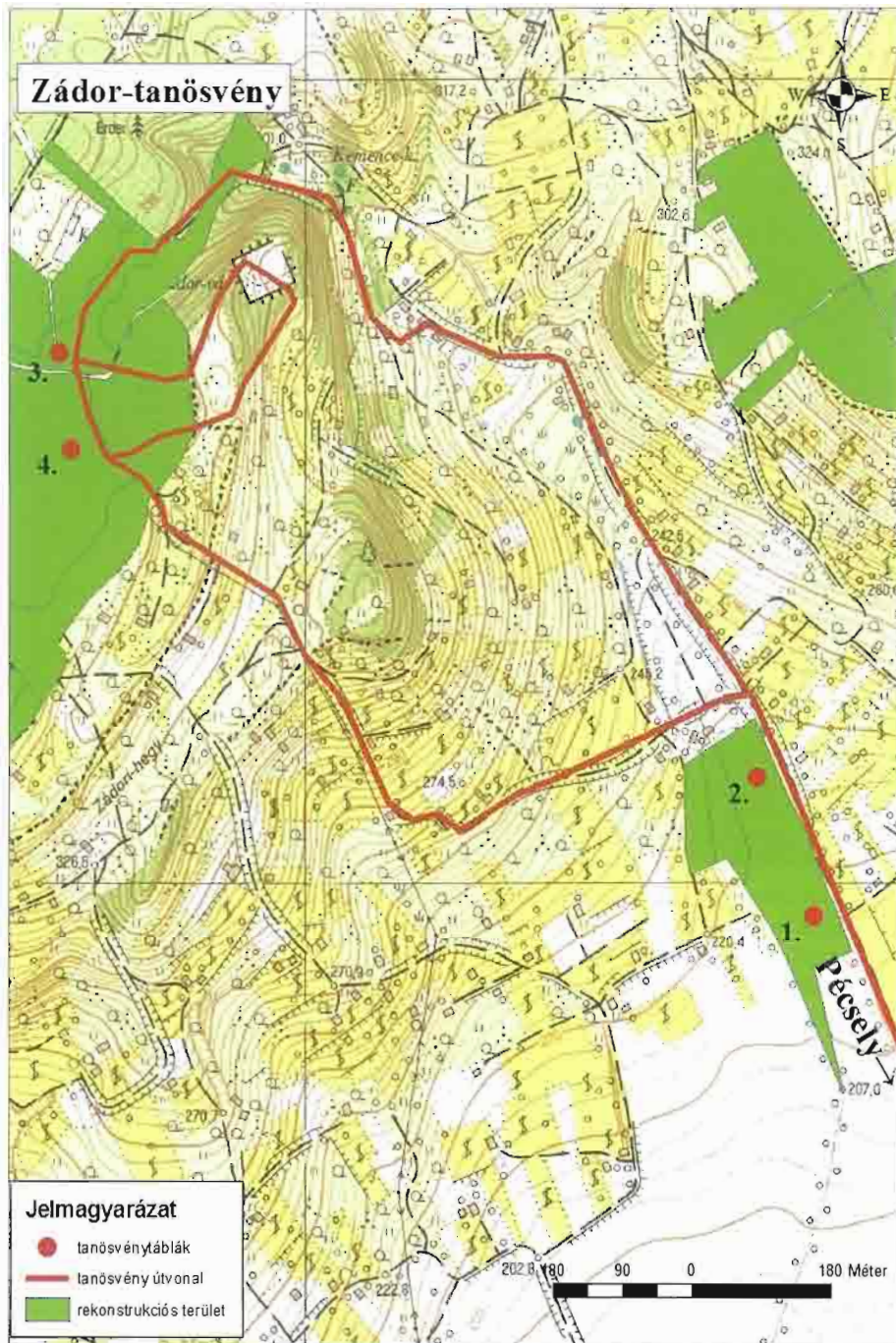

17

szárnyfeszítávolságával faunánk legnagyobb boglárkalepkéje. Hazánk erős szubmediterrán klímahatás alatt álló tájain él, elsősorban a Mecsek, a Villányi-hegység és a Balaton-felvidék déli kitettséggű bokorerdeiben. A terület másik védett rovarritkasága a nálunk csak itt előforduló *Arias-díszbogár*, melynek lárvája a molyhos tölgyben fejlődik.

A mediterrán hangulatot nem csak a karsztbokorerdők jellegzetes habitusa és az itt előforduló növények, állatok adják, hanem a nyáron gyakran hallható *mannakabóca* (17) muzsikája is.

ZÁDOR TANÖSVÉNY

Pécsely ÉK-i szélén, a műút melletti buszmegállótól indulunk a Zádor vár felé vezető, piros jelzésű turistaút nyomvonalán. A márgás alapkőzetű málladékon képződött talaj miatt ezen a lapos részen szántóföldi művelést folytatnak a helybeliek. Jó kilométernyi gyaloglás után már fa- és bokorcsoportokkal tarkított területen érkezünk az 1. megállóhoz, ahonnan jobbra remek kilátás nyílik a szőlőkkel beültetett lankákra. Az ismertető tábla témája a régebbi, sokrétű tájhasználat következtében kialakult

biológiai változatosság. A számos értékes növény- és állatfaj megtelepedését lehetővé tévő gazdálkodási módok megszűnése mára maga után vonta az élővilág elszegényedését is. A BfNPI egyik hosszú távú célja a biológiai sokszínűség növelése a hagyományos gazdálkodási formák újraindításának elősegítésével. Rövidesen megállunk a tanösvény 2. táblájánál, ahol a szomszédos kaszálóréti növényvilágával ismerkedhetünk. Az emelkedő földúton baktatunk tovább,

majd balra kanyarodva hamarosan keresztezzük a hegyről lesiető séd medrét. A közelben egykor vízimalmot hajtott a gyors folyású patak. Az erdőben találunk rá a víz eredésére, a ma már foglalt, nagy hozamú Zádor-kút forrására. Ennek kitűnő karsztvize biztosítja a falu vízellátását.

A kis erdei pihenőtől szűk, vízmosta völgyön kapaszkodunk ki a fennsíkra. A sekély talajú száraz gyepek értékes növény- és állatfajoknak nyújtanak ott-hont, amiről a 3. tábla tájékoztat. Innét

balra, az erdőbe térve jutunk be a Zádor vár udvarára. A kőfalakra futó borostyán örökzöld levelei még télen is jó hangulatot kölcsönöznek a helynek (18).

Nyugat felé, a felnövekvő karsztbokorerdőn át érkezünk ki a borókákkal és más bokrokkal pettyezett gyepre. Az itt felállított 4. tábla ismerteti, hogy miként hódítja vissza a fás növényzet a

felhagyott szőlőket és gyepeket. A hajdani szőlőparcellák közti kőszántot keresztezve csodálatos látvány tárul elénk; lábunk alatt a Pécselyi-medence terül el, míg a mögötte húzódó erdős hegykoszorú fölött megpillantjuk a Balaton csillogó víztükrét is. A szőlők közt ballagunk le a hegyről, és a megújuló, átalakuló préházak után jobbra fordulva csatlakozunk vissza a tanösvény kezdeti szakaszára.

KÜZDELEM A BORÓKÁSOKKAL

A hegyek déli lankáin fogyatkozó mértékben ugyan, de még napjainkban is jelentős a szőlőművelés (19). Történeti adatok szerint korábban a medence magas régióit – kivéve a művelésre alkal-

19

matlan sziklás karsztterületeket – döntően a szőlőgazdálkodás jellemezte. Az ültetvényekre az első csapást a filoxérajárvány mérte. Az amerikai kontinensről származó szőlőgyökér-tetű az 1800-as évek végén országszerte elpusztította a tőkét. Bár a szőlőt itt viszonylag hamar újratelepítették, a szőlőtermesztés korábbi kiterjedését és nagyságrendjét már nem érte el. A parlagon hagyott részeket a későbbiben legeltet-

20

ték, ott facsoportokkal tarkított legelők alakultak ki. A nagy területen keresztülhajtott jószág (20) a száraz gyepeken nem fejtett ki erős taposást és legelést, de mégis megakadályozta az élőhely erdősülését. Az állatállomány csökkenése a 2. világháború után kezdődött és szorosán összefüggött a helyi lakosság elvándorlásával. Míg a török hódoltság idején a népesség csökkenését a német telepesek bevándorlása ellensúlyozta, addig a 20. században lezajlott elvándorlási hullámot már semmi sem mérsékelte.

A népességfogyás ma is jelentős probléma a térségben és a folyamat jelentős hatással van a tájkép alakulására. Az itt maradt emberek jó részének az állattartás és a szőlőművelés már nyűgként jelentkezik, így egyre több a felhagyott legelő vagy szőlő a hegyoldalakon.

A tájképileg kétségkívül dekoratív borókások egykor legeltetett gyepeken, azok erdősülésével alakultak ki, de ismerünk olyan helyeket, ahol korábban szántottak, majd legeltettek. A közönséges boróka térhódítását segítette, hogy azt a legelő állat csak ritkán fogyasztotta és így tobozbogyói révén nagyon gyorsan el tudott terjedni (21). Tülevélzete megakadályozta azt is, hogy a tövében megtelepedő félnyékkedvelő növényeket az állatok leleljenék. Az így létrejött borókások egyaránt hordozzák a korábbi legeltetéshez kötődő és a szukcesszió során megjelenő erdőszegélyi fajokat. A fajgazdagság adja legnagyobb természeti értékeit. Különösen értékesek azok az állományok, ahol sziklakibúvósos helyek is vannak, mivel ott a dolomit-

21

vagy a mészkősziklagyepi fajok is fellelhetők. A ligetes borókás azonban csak egy rövid ideig létező állománya az élőhelyek szukcessziójának, ami az évek múltával záródik és erdősül. Sajnos egyre több olyan állomány található a Pécselyi-medencében, ami a *galagonya*, a *köhény* és a *vadrózsa* (22) térhódításával napjainkra már áthatolhatatlan sűrűsé-

22

get képez. Túl azon, hogy az így kialakult bokros kiváló búvó- és fészkelőhelyet kínál az egyes madárfajoknak (pl. *tövisszűrő gébics*, *poszáta* fajok), a cserjék terjedésével a gyepi fajok szinte teljesen eltűnnek. A természetvédelmi érdek tehát a ligetes, változatos fajössze-

tételű borókások megőrzése, ami csak folyamatos kezeléssel biztosítható. A területen zajló élőhely-rekonstrukciós munka keretében először kézi erővel megtisztítják a rendkívül sűrű borókásokat (23) a lombhullató cserjefajoktól, majd az így újra ligetessé váló élőhelyet szárzúzóval kezelik. A beavatkozás eredménye gyakran már az első évben

23

látható, hiszen a cserjéktől „felszabadított” részeken újra előjönnek a korábban eltűntnek hitt védett, szárazgyepi fajok. A borókások optimális kezelését a jövőben extenzív legeltetéssel lehet majd elérni.

A FENYŐ MEGTETTE KÖTELESSÉGÉT...

Az 1. világháború után hazánk erdős területeinek jó részét elveszítette, így az azt követő faanyag-éhség jelentős erdő-sítéseket ösztönzött az országban. Erdőtelepítésre legfőképp azokat a térségeket használták, amelyek rossz termőhelyi adottságuknál fogva alkalmatlanok

voltak a szántóföldi növénytermesztésre. Erre az időszakra datálható a karsztos felszínnek, dolomitkopárok erdő-sítése is, ugyanis ezeket a szélsőségesen száraz termőhelyű, gyakran talajréteg nélküli élőhelyeket nem tudták más célra hasznosítani. A korábban bokorerdőkkel borított hegytetőket a jobb növekedéssel bíró feketefenyő ültetvényekre cserélték le. A mediterrán vidékeken őshonos feketefenyő ugyan jól bírja a szárazságot, de a lehulló fenyőtű a talaj elsavanyításával tönkreteszi a bokorerdők aljnövényzetét, és az évek során felhalmozódó tűvar nagyon jó táplálója a keletkező erdőtüzeknek.

A kopárfásításokkal számtalan sziklagyepet és bokorerdőt sikerült nagymértékben degradálni (24), visszafordíthatatlan károsodást idézve elő a terület rovarvilágában.

A dolomitkopárokra jellemző a magas rovardiverzitás, az élőhelyen általában több bennszülött faj is megtalálható. Némelyikük nagyon helyhez kötött, csak korlátozottan képes terjeszkedni. A fenyőtelepítésekkel ezeket a lokális rovarközösségeket számos helyen teljesen tönkretették. Bár úgy tűnt, hogy az ültetvények az eredeti vegetációra nézve is nagyon drasztikus hatást fejtenek ki, az évtizedek során láthatóvá vált, hogy a karsztbokorerdő a fenyőfák alatt viszonylag jól regenerálódik. A természetvédelmi oltalom alatt álló területeken megkezdődött a feketefenyvesek lecserélése. Az utóbbi években kitermelt ültetvények helyén a térségben már szép molyhos-tölgyeseket is láthatunk. Napjainkban az idősebb fenyők természetes úton is pusztulnak (25).

VIZENYŐS RÉTEK

A döntően száraz Pécselyi-medencében foltokként megjelenő üde láprétek igazi kuriózumok. Előfordulásuk a medence

alján lévő forrásos helyek környékéhez köthető. A terület alacsonyabb régiói voltak alkalmasak a szántóföldi növénytermesztésre, így az ott élő emberek minél többet megtettek azok hasznosításáért. A térség meliorációjával a vizes élőhelyek nagyon kis területre szorultak vissza, a maradék állományok fokozott védelemre érdemesek. Az üde láprétek jellemző növénye a nagy szittyó, előfordulása oldott mészből gazdag forrást jelez. Jellemzőek az orchidea fajok is: a mocsári nőszőfű (26), a hússzínű ujjaskosbor és a mocsári kosbor egyaránt megtalálható az élőhelyen. A nyúlfarkfüves láprét a nagy szittyósnál jóval

ritkább, a medencében csak egyetlen helyen ismert. Az üde láprétek a térszín emelkedésével kékperjés rétekekkel érintkeznek. Az élőhely a nyár második felében mutatja a legszebb arcát, ilyenkor virágzik a légi kékperje. A nyár közepére kiszáradó kékperjések jellemző fajai az ördögharaptafű, a szarvashagyma (27) és a széleslevelű gyapjúsás.

A Pécselyi-medence láprétjei ugyan kis kiterjedésüknél fogva erősen veszélyeztetettek, de még ma is jó állapotúak. Ezt jelzi, hogy a természetszerű nedves rétek jó indikátorának tekintett kúpféjű szöcskének nagy populációi vannak a medencében.

Természetes nyílt vízfelülettel csak a vászolyi Nyelő nevű mélyedésben találkozhatunk. Itt a magassásosok és zombéksásosok ölelésében időszakos kisvizetek vannak, ahol az apró békalencse

mellett csapadékos években a hínaras viziboglárka is dominánssá válhat. A Pécselyi-medencében található nyílt vízi élőhelyek csak időszakosak, nyár közepére általában kiszáradnak.

AHOL MÁR HELYREÁLLT A REND

Dörgicsétől keletre, az Öcs-hegy és a Gernye-hegy közti nyereg gyepes térségének potenciális élőhelyei a cseres-tölgyesek voltak, melyek a termőhely ked-

vezőtlen adottságai miatt feltételezhetően korábban is ligetes képet mutattak. Az ember évszázados tájhasználatának során a nyílt élőhelyek kiterjedése megnövekedett, majd a korábbi gazdálkodási formák (szőlőművelés, legeltetés) visszaszorulásával újra az erdő válik uralkodóvá. A mostani természetvédelmi beavatkozás által érintett élőhelyek is ilyen sztyeprét–cseres-tölgyes komplexek, ahol az utóbbi évtizedekben az előretörő erdő egyre jobban felemészti a nyílt élőhelyeket. Persze mondhatjuk azt is, hogy ezzel nincs semmi baj, hisz' napjainkban az eredeti élőhelyek rege-

nerációja zajlik. Nem felejtethetjük azonban el, hogy az ember ugyanúgy része a természetnek, és az évszázados tájalkító tevékenységével nem csak élőhelyeket tett tönkre, hanem gazdálkodásával nagyon sok értéket is létrehozott. Bár ezek az értékteremtő gazdálkodási formák megszűnőben vannak, a természetvédelem egyik fontos feladata, hogy kismértékben ugyan, de életben tartsa őket, hiszen nagyon sok természeti érték megőrzésének ez a kulcsa.

A térségben látható „ősgyepék” nagy része másodlagos, ennek ellenére badarság lenne azt állítani, hogy nem értékesek. Vég nélkül lehetne sorolni az itt található védett ritkaságokat, melyek a korábbi tájhasználat folyománya-

a *bíboros kosbor* (hátsó borító), de megtalálható hazánk egyik fokozottan védett ritkasága, a *méhbangó* (29) is. A sztyeprétek nyáron általában kiszáradnak, viszont az őszi csapadék hatására ismét megelevenednek; felbukkan a védett *molyhos őszi-rózsa* (30) és a *vetővirág* (31) is.

A sztyeprétek vegetációja a nyári időszakban nem a legszebb képét mutatja, de rovarfajai ilyenkor a legaktívabbak. A sztyepréteken a földön élő fajok a legjellemzőbbek; a *futóbogarak*, *gyászbogarak*, *gyalogcincérek* (32), *nünnükék* számos képviselőjével találkozhatunk. A gazdag rovarközösség ide

ként telepedtek meg a területen. A sztyeprétek május-júniusban a legszebbek, amikor a pusztai árvalányhaj mellett a szürke galaj, a magyar *szegfű*, a *nagyezerjófű* (28) virágzása különleges szín kavalkádót nyújt. Kora tavaszszal is érdemes odalátogatni, mivel olyankor a tél végén még meglehetősen fakó rétegekbe a *fekete-* (első borító) és a *leánykökösör* lilás virágai, valamint a *tavaszi hérics* sárgája lehelnek életet. Természetesen orchideák is vannak, a gyakoribbak közül említhető a *vitészvirág* és

vonzza a hüllőket is, közülük a meleg területeket kedvelő fajok, pl. *zöld gyík* (33), *rézsihló* fordulnak elő. A madaraknál meg kell említenünk az *erdei pacstörtőt*, mely a cserjésedő sztyeprétek ritkuló fészkelője. A *füleskuvik* itteni jelenléte szintén mediterrán hangulatot kölcsönöz a tájnak: a ligetes, rétegekkel tarkított tölgyesek faodvaiban fészkel. Ugyanitt költ a *bübos banka* is (34). Gyakran láthatjuk a földutak mellett, ahol gyalogolva próbál zsákmányt szerezni.

34

THE PÉCSELY BASIN REGION

35

36

In the framework of the nature protection rehabilitation tasks implemented by the Balaton Uplands National Park Directorate during 2013–14, a complex work has taken place in the region of the Pécsely Basin (35). Due to the diversity and mosaic character of the area fen rehabilitation, fighting back invasive tree species, grassland reconstruction by cutting out of scrubs, mowing and grazing forest thinning were carried out. This booklet presents only the interesting ones of these activities and sites due to its limited size.

Signs of thousands of years of human presence prevail in the microregions of the Balaton Uplands (36). Nevertheless, management of the area adapted to local natural conditions formed

unique habitats and associations that would disappear without these traditional management activities (37). Declaration of the area as protected on the behalf of nature restoration is not enough. Balaton Uplands National Park Directorate from its own resources and with the significant financial support of EU carries out nature protection site management actions, and promotes traditional forms

of farming (38), too. As a result, natural conditions change impressively and positively, helping the survival of rare and valuable plant and animal species endangered by extinction. Through six booklets about habitat protection on these sites the less well-known regions and living natural values of Central Transdanubia are presented. Besides these descriptions education trails help gaining knowledge on the field.

Balaton-felvidéki
Nemzeti Park

Bakony-Balaton
Geopark

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszachenyterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai
Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósul meg.

